

ETNII ȘI CONFESIUNI – MINORITĂȚI SECULARE

ÎNCERCAREA ROMILOR DIN ROMÂNIA DE A OBTINE STATUTUL DE NAȚIONALITATE CONLOCUI TOARE (1948–1949)*

VIOREL ACHIM

În România romii au fost recunoscuți ca minoritate națională în anul 1990. În perioada comunismului romii (țigarii) nu au avut acest statut, cu toate că din punct de vedere numeric ei reprezentau un grup important de populație, iar la recensăminte erau înregistrați ca o etnie aparte. A existat însă un moment când romii au fost foarte aproape de a obține statutul de minoritate națională, anume în anii 1948–1949. Atunci, în condițiile în care regimul comunist proaspăt instaurat în România a început o restructurare radicală a societății românești, după modelul sovietic, și când s-a trecut la o politică nouă și în ceea ce privește minoritățile, se părea că era o ocazie pentru romi să fie recunoscuți și ei oficial ca minoritate națională („naționalitate conlocuitoare”, în limbajul epocii). Liderii romi au încercat să intre în grațiile puterii, iar organizația lor, Uniunea Generală a Romilor din România, s-a comportat întocmai ca organizațiile celorlalte minorități naționale recunoscute, făcând politica noului regim, fiind în fapt un instrument al acestuia. În 1949 liderii romi au făcut demersuri pentru recunoașterea lor ca minoritate națională la cele mai înalte autorități în stat. Au primit încurajări, dar până la urmă acțiunea lor nu s-a soldat cu rezultatul dorit. Romii nu au obținut atunci statutul de naționalitate conlocuitoare. Acest episod reprezintă un fragment interesant din istoria recentă a romilor în România. De el se ocupă articolul de față¹.

SITUAȚIA POPULAȚIEI ROME DIN ROMÂNIA ÎN PRIMII ANI POSTBELICI

După al Doilea Război Mondial, în România romii sau țigarii reprezentau un grup de populație important sub aspect numeric. Recensământul populației din

* Acest studiu a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare finanțat de CNCSIS-UEFISCSU, în cadrul PN II Idei, cod proiect ID_717.

¹ Într-un articol anterior, în care ne-am ocupat de minoritatea romă din România în primii ani postbelici, am făcut referiri și la încercarea de obținere a statutului de minoritate națională: Viorel Achim, *Die Minderheit der Roma in Rumänien 1944–1949*, în vol. *Vom Faschismus zum Stalinismus. Deutsche und andere Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1941–1953*, ed. Mariana Hausleitner, München, 2008, p. 191–205, mai ales p. 204–205. În prezentul articol dezvoltăm această problemă într-un studiu independent, introducând informații de arhivă noi.

25 ianuarie 1948 nu a înregistrat naționalitatea recenzaților, ci doar limba maternă. În statistică figurează astfel 53.425 de persoane care aveau „limba țigănească” drept limbă maternă, reprezentând 0,3% din populația țării². Cum doar o parte din populația romă își vorbea limba, e clar că numărul romilor era sensibil mai mare. La următorul recensământ, din 1956, s-a înregistrat și naționalitatea; aici figurează 104.216 persoane care s-au declarat „țigani” (0,6% din populație) și 66.882 de persoane care aveau ca limbă maternă limba țigănească³. Aceste cifre înseamnă mult mai puțin decât cifrele oferite de recensământul din 1930, care a consemnat o populație țigănească declarată de 262.501, iar 101.015 persoane au indicat limba țigănească drept limbă maternă⁴. Scăderea numărului de țigani (romi) în recensămintele din 1948 și 1956, comparativ cu cel din 1930, a fost o urmare nu numai a faptului că România postbelică era mai redusă teritorial decât cea din 1930 sau a procesului de asimilare pe care l-a cunoscut populația romă în perioada interbelică, la fel ca și în perioada următoare⁵, cât mai ales a fenomenului de subînregistrare. Este clar că numai o parte dintre romi s-au declarat ca atare.

Situația este explicabilă, mai ales după experiența din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, când un recensământ special a prefațat operațiunile de deportare a unor romi în Transnistria (1942–1944)⁶. Credem că o populație de cca 200.000 de romi în România anilor imediat postbelici este o cifră apropiată de realitatea sociologică; iar dintre aceștia doar aproximativ jumătate își asumau public etnicitatea. Suntem cu două-trei decenii înainte de explozia demografică pe care a cunoscut-o populația romă din România, în condițiile politicii demografice a regimului Ceaușescu.

Datele sociale și economice ale populației rome – legate de ocupații, mod de viață, relațiile sociale, organizarea internă a comunităților de romi etc. – desigur că erau în mare măsură cele vechi, pe care le cunoaștem bine datorită cercetărilor etnografice și sociologice din perioada interbelică⁷. Războiul și anii de criză economică ce au urmat au acutizat multe probleme, în primul rând sărăcia cu care

² A. Golopenția, D.C. Georgescu, *Populația Republicii Populare Române la 25 ianuarie 1948. Rezultatele provizorii ale recensământului*, în „Probleme economice”, 1948, nr. 2, p. 28, 30.

³ *Recensământul populației din 21 februarie 1956*, vol. III *Structura populației după naționalitate și limba maternă*, București, 1959, p. 556.

⁴ V. Achim, *Țiganii în istoria României*, București, 1998, p. 120–121.

⁵ *Ibidem*, p. 125–126.

⁶ Pentru deportarea romilor în Transnistria, v. *Documente privind deportarea țiganilor în Transnistria*, ed. Viorel Achim, vol. I–II, București, 2004, îndeosebi studiul introductiv, din vol. I, p. VII–XXII (*Deportarea țiganilor în Transnistria*).

⁷ Pentru populația romă din România în perioada interbelică, v. îndeosebi două lucrări de etnografie realizate atunci: Ion Chelcea, *Țiganii din România. Monografie etnografică*, București, 1944; Martin Block, *Die materielle Kultur der rumänischen Zigeuner. Versuch einer monographischen Darstellung*, ed. J.S. Hohmann, Frankfurt am Main, Bern, New York, Paris, 1991. Câteva observații în legătură cu aceste cercetări, în V. Achim, *Gypsy Research and Gypsy Policy in Romania, 1920–1950*, în vol. *Zwischen Erziehung und Vernichtung. Zigeunerpolitik und Zigeunerforschung im Europa des 20. Jahrhunderts*, ed. Michael Zimmermann, Stuttgart, 2007, p. 159–162.

se confrunta cea mai mare parte a acestei populații. Deportările în Transnistria din anii 1942–1944 au avut și ele un rol în această privință, în sensul că unele dintre persoanele care s-au reîntors în țară nu și-au mai putut reface gospodăriile.

Categoria de romi care a fost afectată cel mai mult de deportări a fost cea a nomazilor. Nu numai că mulți dintre cei 13.000 de nomazi deportați în vara lui 1942 în Transnistria nu s-au mai întors în țară, pentru că au murit în locurile de deportare, dar odată cu deportarea lor aproape că a dispărut un mod de viață, tradițional pentru romi, chiar dacă practicat de o minoritate foarte redusă: cel nomad. Marea majoritate a nomazilor reîntorși în țară nu și-au mai putut relua vechile ocupații. Unii dintre ei s-au așezat la periferia satelor și orașelor. Săraci lipiți și fără o meserie modernă, ei își puteau asigura cu greu existența, dând multă bătaie de cap autorităților locale. Puținii romi care și-au reluat ocupațiile itinerante s-au lovit de o serie întreagă de restricții. În toamna anului 1944 romii nomazi și seminomazi și-au recăpătat dreptul de a-și practica îndeletnicirile lor itinerante, dar, totodată, au fost reluate vechile preocupări ale autorităților române legate de controlul nomadismului, fiind reiterate restricții de circulație care funcționaseră în anii '30 și la începutul anilor '40. În iulie 1946, Inspectoratul General al Jandarmeriei a reglementat foarte strict regimul circulației țiganilor nomazi, ei neputând staționa într-o comună mai mult de cinci zile. În mai 1948, s-a procedat în toată țara la un control al șatrelor de țigani. Cu acea ocazie s-au întocmit și eliberat tuturor șatrelor carnetele de familie. Libertatea de mișcare a șatrei a fost mult limitată și, în plus, membrii șatrei nu mai aveau voie să umble prin comună pentru a cerși, a ghici, a face acte de comerț sau să se îndeletnicească cu alte ocupații decât cele declarate. Măsurile pe care Inspectoratul General al Jandarmeriei le-a luat în aprilie–mai 1948 au însemnat o înăsprire a regimului deplasărilor făcute de această categorie de romi. Erau mult mai restrictive decât condițiile din perioada de dinainte de război și, desigur, îngreădeau libertatea economică a acestor oameni⁸.

Nomazii au fost de fapt singura categorie de romi pentru care în anii imediat postbelici autoritățile române, centrale și locale, au avut o preocupare specială. Măsurile de limitare a nomadismului și de control asupra acestor oameni au ținut însă de politica socială și de ordine publică, nu de politica etnică a guvernului.

De fapt, după 23 august 1944, romii (țiganii) au redevenit pentru autoritățile române ceea ce fuseseră în perioada de dinainte de guvernarea Antonescu: o populație reprezentând mai degrabă o categorie socială marginală decât o minoritate etnică. Legislația cu privire la minorități, în primul rând statutul naționalităților (adoptat la 6 februarie 1945), disputa internă între partidele politice românești în legătură cu tratamentul care trebuia aplicat minorităților, măsurile cu caracter explicit sau implicit etnic, tendințele iredentiste ș.a. au privit minoritățile „tradiționale” (maghiarii, germanii, evreii, bulgarii, ucrainenii ș.a.), iar nu pe romi. Nicio măsură legislativă sau guvernamentală ținând de politica etnică a autorităților

⁸ Ceva mai multe detalii, în V. Achim, *Die Minderheit der Roma*, p. 194–196.

române din primii ani postbelici nu s-a referit la romi (țigani). Acest fapt ținea de tradiția care făcea ca în România țiganii (romii) să fie văzuți de către autorități și populație mai degrabă ca un grup social. Situația izvora din condiția socială a acestor oameni și din relațiile speciale pe care ei le aveau cu populația majoritară în localitatea respectivă.

În cadrul reformei agrare din 1945, realizată de guvernul condus de Petru Groza, a fost inclus un număr mare de romi. De reforma agrară au beneficiat aproape 500.000 de persoane, de toate naționalitățile, care au primit, în total, cca 670.000 ha. Un material elaborat de Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român (numele pe care l-a adoptat Partidul Comunist în februarie 1948), în anul 1950, cu scopul de a arăta realizările partidului în domeniul politicii naționale, dă ca exemplu reforma agrară, care a fost justă sub aspect etnic, în sensul că de ea au beneficiat oameni de toate naționalitățile; se arată aici că între cele 90.897 de persoane din rândul minorităților beneficiare ale reformei, 19.559 au fost romi⁹. Ei au primit în proprietate o suprafață totală de 35.496,34 ha¹⁰.

Romii împrorietăriți erau din categoria participanților la război, care au beneficiat cu prioritate de lege, sau din rândul locuitorilor fără pământ sau cu pământ puțin. Includerea lor pe listele de împrorietărire nu a avut de-a face cu politica etnică a guvernului Groza. Ei au fost luați în calcul nu în calitate de romi, ci de elemente sărace, lipsite de pământ¹¹.

UNIUNEA GENERALĂ A ROMILOR DIN ROMÂNIA CA ORGANIZAȚIE A POPULAȚIEI ROME

Revenirea României la regimul constituțional, după 23 august 1944, a creat condiții pentru (re)aparitia organizațiilor și asociațiilor rome. A existat o oarecare efervescență organizatorică în rândul unor anumite categorii de romi, comparabilă poate cu ceea ce s-a petrecut în anii 1933–1934, când s-au pus bazele mișcării rome, și apoi în anii de dinainte de război¹². S-au creat organizații rome la nivel local, unele dintre ele fiind, de fapt, reluarea, cu același nume sau cu nume schimbat, a organizațiilor care funcționaseră înainte de război. Oameni de condiție modestă au venit cu ambiții mari. Așa a fost Alexandru Duhan, din comuna Celei,

⁹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond CC al PCR – Secția Cancelarie, dosar 82/1950, f. 7, 9.

¹⁰ Statistica romilor împrorietăriți, pe județe, apare în anexa la studiul intitulat *Problema țiganilor din Republica Populară Română*, întocmit de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, în 1949: Idem, fond CC al PCR – Secția Organizatorică, dosar 93/1949, f. 8.

¹¹ Câteva detalii legate de romii beneficiari ai reformei agrare din 1945, anume de romii împrorietăriți în satele din Transilvania și Banat locuite de minoritarii germani, cărora li se confiscaseră proprietățile, în V. Achim, *Die Minderheit der Roma*, p. 196–197.

¹² Idem, *Țiganii*, p. 127–132.

județul Romanați, care în toamna lui 1944 a cerut autorizație „pentru a asocia pe toți țiganii din țară”¹³.

Cea mai importantă organizație a fost Uniunea Generală a Romilor din România (UGRR). Era organizația înființată în 1933, cu o activitate relativ bogată în anii '30¹⁴ și cu unele acțiuni chiar în anii războiului¹⁵. Ea avea din punctul de vedere al legii române statutul de asociație. UGRR și-a reluat activitatea la începutul anului 1945, sub conducerea vechiului comitet, în frunte cu Gheorghe Niculescu, un comerciant de flori din București. Principalele obiective pe care și le-a fixat au fost ajutorarea materială și morală a romilor, în special a celor care fuseseră deportați în Transnistria, și împrăștierea romilor participanți la război, în cadrul reformei agrare care se anunța atunci¹⁶.

Programul Uniunii din 1945 era, de fapt, o reluare a celui din anii '30, așa cum constatau de altfel și autoritățile. Există preocupare pentru îmbunătățirea condițiilor de viață, pentru emanciparea acestei populații etc. Au apărut însă și idei noi, corespunzătoare noilor împrejurări de după război. Solicitundea pentru foștii deportați romi era binevenită, deoarece autoritățile nu s-au îngrijit în niciun fel de acești oameni. Ei nu au fost luați în seamă când s-a pus problema compensațiilor pentru foștii deportați în Transnistria. Despre deportarea romilor nu s-a vorbit în anii postbelici, nici în mediile politice, nici în presă, dacă facem abstracție de procesele criminalilor de război, unde, în mod firesc, între capetele de acuzare a fost invocată și deportarea acestor oameni¹⁷.

Reluarea activității UGRR s-a făcut însă cu foarte mare greutate. Conducerea centrală, în frunte cu președintele Gheorghe Niculescu, nu a reușit să facă mai nimic din ceea ce și-a propus. Abia în 1947 vedem că organizația desfășoară niște activități sistematice. De aceea, autoritățile considerau că UGRR și-a reluat efectiv activitatea abia la 15 august 1947¹⁸. Filialele din teritoriu au fost însă ceva mai active. Ele au organizat în acei ani întruniri ale romilor la nivel de localitate sau de județ, baluri de binefacere etc.

UGRR pretindea că îi reprezintă pe toți romii, dar nu a reușit să se impună nici în fața etniei, nici a autorităților. Ea nu a mai revenit nicicând la organizarea destul de riguroasă de dinainte de război, cu filiale în toate județele și cu multe mii de membri. Chiar și așa, UGRR a fost în anii postbelici cea mai importantă

¹³ ANIC, fond Direcția Generală a Poliției (în continuare: DGP), dosar 87/1943, f. 314–317; dosar 48/1945, f. 1–8.

¹⁴ Despre Uniunea Generală a Romilor din România, v. V. Achim, *Țiganii*, p. 129 și urm.

¹⁵ De exemplu, în septembrie 1942, într-un memoriu adresat regelui, Gheorghe Niculescu, președintele UGRR, a protestat împotriva deportării romilor în Transnistria: *Documente*, vol. I, nr. 91, p. 142–143; v. și nr. 169, p. 257–259, nr. 224, p. 336–337 (referate pe marginea acestui memoriu).

¹⁶ ANIC, fond DGP, dosar 87/1943, f. 318 (un material al Poliției, din 3 februarie 1945).

¹⁷ Despre deportarea romilor, menționată la procesele din 1945–1946, v. V. Achim, *Romanian Memory of the Persecution of Roma*, în vol. *Roma and Sinti: Under-Studied Victims of Nazism. Symposium Proceedings*, Washington, D.C., 2002, p. 59–77, mai ales p. 61–64.

¹⁸ ANIC, fond DGP, dosar 87/1943, f. 352–353 (raport al Siguranței, din 7 aprilie 1948).

organizație romă, iar atunci când autoritățile au avut nevoie de un intermediar în relația cu populația romă, ele au apelat la UGRR.

Până în august 1947, autoritățile nu au sprijinit în mod direct UGRR. Presupunem că motivul principal consta în rezervele pe care noua putere le avea față de liderii romi, care erau elemente burgheze și, în plus, în trecut colaboraseră cu partidele burgheze (Partidul Național Creștin și Partidul Național Liberal).

Un gest imprudent făcut de Gheorghe Niculescu a amplificat și mai mult aceste suspiciuni. La 7 august 1946, în calitate sa de președinte al UGRR, Niculescu s-a adresat în scris lui Petru Bejan, fruntaș al Partidului Național Liberal (Tătărescu) – un partid mic desprins din Partidul Național Liberal (PNL) – și ministru al Industriei și Comerțului în guvernul Petru Groza. I-a propus colaborarea politică și electorală, promițându-i voturile romilor în alegerile care urmau să aibă loc la 19 noiembrie 1946, în schimbul includerii pe lista parlamentară a unor candidați romi¹⁹. Fruntașul liberal nu a dat curs acestei cereri. Serviciul Special de Informații a aflat însă de scrisoare și autoritățile au luat legătura cu UGRR „pentru a împiedica să fie captată de reacțiune”²⁰. În momentul respectiv, PNL (Tătărescu) făcea parte din alianța electorală condusă de Partidul Comunist Român (PCR). Era un „tovarăș de drum” al comuniștilor, care, în tactica acestora, urma să fie abandonat atunci când nu mai era nevoie de el. Este ceea ce se va întâmpla peste un an, în noiembrie 1947, când reprezentanții acestui partid, în frunte cu Gheorghe Tătărescu, vor fi înlăturați din guvern.

Autoritățile comuniste nu aveau încredere în conducătorii UGRR, considerați compromiși și nesiguri. Liderii romi erau supravegheați de poliția secretă (iar din 1948, de Securitate), la fel ca și ceilalți lideri politici „burghezi”, de altfel.

În perioada 1945 – august 1947 nu se poate vorbi de o colaborare a UGRR cu autoritățile decât la nivel local. UGRR nu era o organizație burgheză, pe care autoritățile să o combată, dar, din cauza curențelor de organizare și din cauza unora dintre lideri, nu era nici partener de încredere pentru regimul în curs de comunizare. La nivel local situația a fost însă alta. Autoritățile au purtat un dialog cu organizațiile și liderii romi, la fel cum făcuseră de altfel și înainte de război.

Unele asociații rome de la nivel local – câteva dintre ele, filiale ale UGRR – par să fi fost destul de active și în documentele de arhivă le vedem cum conlucrează cu autoritățile la anumite proiecte care privesc comunitățile rome din locurile respective. Constatăm astfel cum în 1947 Asociația Romilor din județul Timiș-Torontal a cerut concursul organelor administrative pentru reușita acțiunii de organizare socială și ridicare a nivelului moral și cultural al romilor. Prefectul județului, dr. Titus Ionescu, a fost ales chiar președinte de onoare al romilor din județul Timiș-Torontal²¹.

¹⁹ Idem, fond Președinția Consiliului de Miniștri – Cabinet, dosar 69/1934, f. 54.

²⁰ Ibidem, f. 53 (o notă a Serviciului Special de Informații, din 24 octombrie 1946).

²¹ Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (în continuare: DJAN Timiș), fond Prefectura județului Timiș-Torontal, dosar 26/1947.

În campania electorală pentru alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946 romii au fost și ei luați în seamă. Blocul Partidelor Democratice (alianța electorală condusă de PCR) a adresat romilor manifeste speciale, folosind apelativul „Frați romi și surori romnițe!”²²

COLABORAREA CU AUTORITĂȚILE, ANII 1947–1948

Relațiile UGRR cu puterea se vor schimba radical în 1947, mai precis după 15 august, când UGRR și-a reluat efectiv activitatea. Din acest moment UGRR începe să aibă sprijinul autorităților centrale.

Liderii romi au sesizat în ce direcție merg lucrurile în România, unde PCR era pe punctul de a acapara întreaga putere politică (ceea ce se va întâmpla curând, la 30 decembrie 1947, când regele Mihai a fost obligat să abdice și a fost proclamată Republica Populară Română). Ei au înțeles că singura cale prin care își pot menține organizația și promova interesele este colaborarea cu puterea. Unii dintre ei s-au înscris atunci în PCR sau în partidele și organizațiile-satelit ale comuniștilor, cum au fost Frontul Plugarilor și Uniunea Populară Maghiară.

Oportunismul pe care l-au manifestat liderii romi nu era unic în societatea românească. În general, în anii postbelici, dintr-un motiv sau altul, liderii minorităților naționale au trecut mai toți de partea partidului comunist; așa s-a ajuns la situația ca unele minorități să fie bine reprezentate în acest partid, inclusiv la nivelul conducerii. PCR s-a folosit de minorități în lupta împotriva „reacțiunii”, de fapt împotriva partidelor democratice, care încercau să stopeze comunizarea țării²³.

Celălalt factor l-au constituit interesele puterii. Romii reprezentau o populație care trebuia și ea înregimentată într-un fel sau altul. Puterea avea nevoie de o organizație unică a romilor la nivelul țării. UGRR avea o anumită infrastructură și se bucura de trecere în rândul acestei populații. Era, deci, exact organizația de care avea trebuință puterea.

În 1947 și 1948 UGRR a beneficiat de sprijin logistic din partea autorităților. Uniunea a întreprins unele acțiuni, pe care le-a invocat apoi mereu în fața autorităților și a propriilor simpatizanți: a îmbrăcat copii orfani, a dat ajutoare unor romi nevoiași, a înaintat autorităților petițiile romilor, a intervenit pentru unele comunități de romi etc. În 1948 UGRR a înaintat un memoriu Inspectoratului Agricol Regional din Timișoara, în legătură cu problemele romilor din Banat²⁴. În unele locuri, adunările romilor au fost organizate cu sprijin din partea autorităților.

²² Lucian Cherata, *Istoria țiganilor. Origine, specific, limbă*, s.l., [1992], p. 48.

²³ Câteva date privitoare la raporturile PCR cu minoritățile naționale în primii ani postbelici, în Othmar Kolar, *Rumänien und seine nationalen Minderheiten 1918 bis heute*, Wien, Köln, Weimar, 1997, p. 210–225; Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, ed. Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, București, 2007, p. 390 și urm.

²⁴ DJAN Timiș, fond Prefectura județului Timiș-Torontal, dosar 19/1948.

Liderii romi nu știau care era numărul romilor din cutare localitate sau județ și au cerut date de la autorități.

A existat comunicare între UGRR și autorități, ca și între filialele din teritoriu și administrația locală. A fost o relație reciproc avantajoasă: sprijinul din partea statului asigura legitimitate liderilor romi, iar puterea își asigura, într-o anumită măsură, controlul asupra romilor. Uneori, în textele liderilor romi apare foarte clar relația contractuală pe care ei credeau că o au cu puterea. Astfel, într-un material din aprilie 1948 se spune: „Comitetul Central [al UGRR] ia inițiativa ... de a fi alături de FDP [= Frontul Democrației Populare], deci alături de guvernul actual, de la care speră să aibă tot sprijinul pentru înfăptuirea programului asociației și pentru rezolvarea în chip mulțumitor a doleanțelor romilor.”²⁵

O dovadă că autoritățile au fost într-o anumită măsură atente la revendicările UGRR este faptul că acum în actele administrației începe să fie folosit etnonimul „rom”. În 1948, Inspectoratul General al Jandarmeriei, printr-un ordin circular, a dat dispoziție să nu se mai utilizeze cuvântul „țigan” în redactarea corespondenței²⁶. Folosirea termenului „rom” era o cerință mai veche a mișcării rome, pe care UGRR și intelectualii romi au exprimat-o cu consecvență în anii '30²⁷.

La alegerile pentru Camera Deputaților din 28 martie 1948, Comitetul Central al UGRR i-a chemat pe romi să voteze „soarele”, simbolul electoral al Frontului Democrației Populare (FDP), alianța patronată de Partidul Muncitoresc Român. Lozinca era „Toți romii alături de FDP și guvernul actual al RPR”. Instructorii și oratorii UGRR au ținut adunări electorale în localitățile cu un număr mai mare de romi. A fost lansat atunci un manifest-apel, *Către toți romii și romițele din Republica Populară Română*. Manifestul a fost tipărit în două variante: într-una Gheorghe Niculescu semnează „D[omnu]l”, iar în cealaltă „Tov[arășul]”²⁸.

Relația între UGRR și putere a evoluat, inevitabil, în direcția unei subordonări tot mai accentuate a Uniunii. Ea se vede foarte bine în limbajul pe care l-au adoptat liderii romi, care și-au exprimat în repetate rânduri atașamentul față de guvernul „democrat” al lui Petru Groza. După mijlocul anului 1948 ei au preluat limbajul de lemn al propagandei comuniste. Când, la 8 octombrie 1948, Petre Rădiță, secretar-general al UGRR, cere ministrului de Interne să aprobe ținerea unui congres al romilor, el spune că la miting „se va discuta despre realizările guvernului de largă democrație populară, ieftinătatea traiului, precum și aducerea la cunoștință a tuturor romilor să se încadreze în munci lucrând pentru reconstrucția tinerei noastre Republici Populare Române”²⁹. La acest congres, ținut la Alba Iulia,

²⁵ ANIC, fond DGP, dosar 87/1943, f. 352–353 (raport al Siguranței, din 7 aprilie 1948).

²⁶ DJAN Timiș, fond Legiunea de Jandarmi Severin, dosar 80/1940.

²⁷ V. Achim, *Țigani*, p. 130–131.

²⁸ ANIC, fond DGP, dosar 87/1943, f. 355, 357, manifestul, în două variante.

²⁹ Ibidem, f. 372.

la 24 octombrie 1948, „oratorii au arătat perspectivele de viitor de educare și muncă create în urma instaurării regimului democratic din R.P.R. spre deosebire de regimurile trecute cari au asuprit pe romi”. Congresul s-a încheiat cu votarea unei moțiuni prin care romii „și-au luat angajamentul de a munci alături de celelalte naționalități conlocuitoare pentru înfăptuirea socialismului în RPR”. Moțiunea a fost trimisă telegrafic Comitetului Central al PMR³⁰.

Subordonarea tot mai accentuată față de putere s-a exprimat și în îndepărtarea din fruntea UGRR a unor persoane care, pentru originea lor burgheză sau pentru un alt motiv, nu erau agreate de autorități (iunie 1948)³¹. Gheorghe Niculescu a rămas în continuare președintele Uniunii, dar au început să se afirme câțiva lideri noi. Unul dintre aceștia a fost Petre Rădiță, de profesie medic stomatolog. El a fost secretar general al UGRR.

Este evident că UGRR a devenit, treptat, un instrument al puterii, într-o situație oarecum comparabilă cu cea a altor organizații minoritare. Faptul că UGRR a fost tot mai legată de putere și că activitatea ei a fost tot mai politizată nu înseamnă că ea și-a pierdut total autonomia. Nu credem că se poate vorbi de UGRR ca un satelit al PCR, cum a fost cazul Frontului Plugarilor sau al altor organizații, care au fost create de partidul comunist sau au făcut încă de la început politica acestuia.

Explicațiile pentru această situație pot fi mai multe. Cea mai importantă ține, poate, de faptul că în politica românească a celei de-a doua jumătăți a anilor '40 romii nu au avut miza pe care au avut-o alte minorități, care dețineau reprezentanți în conducerea partidelor și care au exercitat și un oarecare impact în ce privește politica externă a României.

**INIȚIATIVA ÎNFIINȚĂRII UNIUNII POPULARE A ROMILOR DIN ROMÂNIA
ȘI ÎNCERCAREA DE OBTINERE A STATUTULUI DE NAȚIONALITATE
CONLOCUITOARE PENTRU ROMI**

UGRR a fost desființată prin decizia Consiliului de Miniștri din 25 ianuarie 1949, privitoare la dizolvarea unor asociații culturale persoane juridice³². Măsura a fost luată de Ministerul Afacerilor Interne, care nu a cerut în prealabil un aviz de la Securitate, așa cum era procedura normală în astfel de situații. În documentul oficial nu se spune care a fost motivația acestei măsuri.

Liderii romi au fost luați prin surprindere de decizia din 25 ianuarie 1949, în condițiile în care în 1947 și 1948 a existat o colaborare bună a UGRR cu autoritățile. Ei au încercat ca în locul asociației lor desființate să creeze o nouă organizație, cu numele de Uniunea Populară a Romilor din România. Au înființat un comitet de inițiativă, care urma să fie primul comitet de conducere al noii

³⁰ Ibidem, f. 376 (raport întocmit de Securitate).

³¹ DJAN Timiș, fond Prefectura județului Timiș-Torontal, dosar 19/1948.

³² Publicată în „Monitorul oficial”, partea I B, 31 ianuarie 1949, nr. 25, p. 14.

organizații. Președinte al comitetului era Petre Rădiță, fostul secretar general al UGRR. Membrii comitetului erau, cei mai mulți, nume noi, recrutate preponderent din mediile muncitorești și înscrise în PMR sau în partidele-satelit ale comuniștilor³³. Din comitet nu făcea parte Gheorghe Niculescu, care a fost înlăturat, deoarece, ca element burghez, el nu se bucura de sprijinul puterii.

La 22 februarie 1949, comitetul de inițiativă („o delegație a romilor din R.P.R.”, cum se spune într-un document) a fost primit în audiență de prim-ministrul Petru Groza. Romii i-au cerut lui Groza să li se aprobe ca în locul UGRR să se întemeieze Uniunea Populară a Romilor din România.

Crearea Uniunii Populare a Romilor ar fi însemnat, practic, ca romii să figureze în rând cu celelalte naționalități conlocuitoare, care toate aveau în acel moment câte o organizație de acest fel, controlată de putere; unele se numeau chiar „Uniunea Populară”: Uniunea Populară Maghiară, Uniunea Populară Albaneză ș.a. O astfel de organizație, chiar aservită total puterii, avea autonomia ei și era recunoscută de autorități ca unica reprezentantă legitimă a minorității respective. Dacă UGRR a fost tot timpul, pentru autoritățile comuniste, vechea organizație creată înainte de război de elementele burgheze din rândurile populației rome, Uniunea Populară a Romilor ar fi fost o organizație creată de elementele proletare din rândul romilor, prin care partidul comunist și-ar fi putut asigura, într-o anumită măsură, controlul asupra acestei populații. În împrejurările de atunci, refuzul de a accepta existența unei organizații a romilor echivala cu refuzul de a recunoaște existența unei naționalități conlocuitoare rome.

Audiența la Petru Groza a fost încurajatoare pentru fruntașii romi, dar aprobarea înființării unei Uniuni Populare a Romilor trebuia să vină de la organele superioare ale administrației de stat.

La 22 februarie 1949, Președinția Consiliului de Miniștri a cerut informații despre membrii comitetului de inițiativă³⁴. Securitatea a procedat la verificarea trecutului acestora, pentru a vedea în ce măsură ei sunt oameni de încredere pentru regim³⁵. Rezultatul investigației a fost sintetizat într-un referat, întocmit la 18 martie 1949³⁶. Aici se spune că „din informațiile obținute, Comitetul este sincer atașat regimului din R.P.R.” Se menționează faptul că acest comitet a eliminat din rândurile sale elementele antidemocratice, cum au fost Gheorghe Niculescu, „comerciant și reacționar”, și Vasile Dușan, „suspect legionar”. În concluziile referatului întocmit de Securitate pe marginea acestui proiect se arată: „Uniunea

³³ Membrii comitetului de inițiativă erau: Petre Rădiță (medic dentist, fost membru al Partidului Național Democrat), Laurențiu Anghel (membru al PRM), Ion Năstase (plugar, membru al PRM), Iosif Forgaci (comerciant ambulant, membru al Uniunii Populare Maghiare), Costache Nicolae (croitor, membru al PRM), Constantin Nica (contabil, neîncadrat politic), Ștefan Mureșan (învățător, membru al Frontului Plugarilor) și Petre Borca (muncitor, membru al PRM).

³⁴ ANIC, fond DGP, dosar 87/1943, f. 387.

³⁵ Ibidem, f. 377–384.

³⁶ Ibidem, f. 385–386.

Populară a Romilor poate fi utilă pentru ridicarea nivelului cultural al țiganilor și pentru stârpirea cerșetoriei și hoțiilor făcute de unii țigani și pentru îndrumarea țiganilor pe linia democratică. Membrii comitetului de inițiativă sunt atașați regimului.” Referatul era favorabil creării noii organizații: „Propunem să se autorizeze înființarea acestei Uniuni și să se semnaleze partidului în cazul când va fi aprobată pentru a da îndrumări în muncă comitetului respectiv.”³⁷

Se pare că raportul a fost întocmit în grabă, deoarece câteva zile mai târziu de la direcțiile județene ale Securității s-au primit rapoarte nefavorabile despre cei mai mulți dintre membrii comitetului, de această dată considerați elemente burgheze, compromise³⁸. Nu credem că aceste informații negative au fost determinanți în decizia finală a autorităților, care au refuzat cererea de înființare a noii organizații.

Ministerul de Interne a fost de la început împotriva creării Uniunii Populare a Romilor. La 28 februarie 1949, pe actul care conținea solicitarea din 22 februarie 1949 a guvernului de a se proceda la verificarea membrilor comitetului de inițiativă, ministrul adjunct de la Ministerul Afacerilor Interne, Marin Jianu, a pus următoarea rezoluție: „Cred că nu e cazul să mai dăm aprobări de înființare a orice fel de uniuni sau organizații în afară de cele cuprinse în C[onfедераția] G[enerală a] M[uncii] și alte org[anizații] democratice.”³⁹ Rezoluția pusă de ministrul adjunct evident că a cântărit foarte greu în decizia finală. Ministerul de Interne a tratat cererea romilor ca o chestiune pur administrativă. Într-un moment în care în ansamblul țării se proceda, în toate domeniile, la o simplificare a peisajului organizațional, nu era loc pentru o nouă organizație, chiar dacă aceasta voia să reprezinte o populație minoritară.

Discuțiile pe marginea acestei probleme au mai continuat însă o vreme. Într-un material cu titlul „Problema țiganilor din Republica Populară Română”, elaborat în 1949 la CC al PMR⁴⁰, sunt menționate discuțiile care s-au purtat cu reprezentanții romilor, înainte și după dizolvarea UGRR: Laurențiu Anghel, Ștefan Mureșan ș.a. Ele au avut ca scop lămurirea unor probleme legate de situația romilor: situația numerică, structura profesională etc. Reprezentanții romilor nu au putut însă să ofere datele cerute. Comunicarea nu a fost deloc bună și departamentul respectiv din CC al PMR s-a arătat suspicios în legătură cu acești lideri: „Iar în ce privește scopul pe care l-au urmărit acești reprezentanți ai populației țigănești, l-am putut preciza în dorința de a înlocui vechea organizație, dar nu cu elemente muncitorești, ci cu elemente care ar fi vrut să profite de libertățile acordate naționalităților conlocuitoare pentru interese personale. Am întrerupt deci aceste tratative.”⁴¹ Chestiunea înființării unei Uniuni Populare a Romilor a fost așadar condiționată de autorități de prezența în fruntea organizației a

³⁷ Ibidem, f. 386.

³⁸ Ibidem, f. 389, 391–392.

³⁹ Ibidem, f. 387.

⁴⁰ Idem, fond CC al PCR – Secția Organizatorică, dosar 93/1949, f. 1–8.

⁴¹ Ibidem, f. 5.

unor persoane de origine muncitorească, atașate regimului comunist. Materialul în cauză mai constata faptul că strângerea romilor într-o organizație era dificil de realizat și că acești oameni, după experiența tragică prin care au trecut în timpul regimului Antonescu, preferau să nu fie considerați țigani⁴².

REELABORAREA POLITICII FAȚĂ DE MINORITĂȚILE NAȚIONALE, 1948–1949. REEVALUAREA DIN 1953

Cererea de creare a Uniunii Populare a Romilor a fost respinsă în condițiile în care tipul de organizație propus de frunțașii romi nu mai corespundea formulei de organizare a minorităților pe care o promova în acel moment regimul comunist din România. Începând cu 1949 în România s-au creat așa-numitele „comitete democratice” ale diferitelor minorități. Era un tip nou de organizație, lipsit de orice reprezentare democratică, în care liderii, numiți de putere, aplicau la nivelul unei minorități anumite politica partidului și statului. Comitetele democratice au fost gândite ca un instrument de control asupra minorităților și întreaga lor istorie, până în 1953, când s-au „autodizolvat” (de fapt, ele au fost desființate), arată cu prisosință acest lucru. Au fost create comitete democratice pentru mai multe minorități: greacă, rusă și ucraineană, armeană, albaneză, bulgară, sârbă. La acestea se adăugau Comitetul Democratic Evreiesc – care fusese înființat mai devreme, în 1945, pentru a neutraliza celelalte organizații evreiești – și Comitetul Antifascist German. Unele comitete democratice au fost create prin transformarea fostelor uniuni ale minorităților⁴³. „Uniunea Populară” – formula cu care vin liderii romi în februarie 1949 – era un tip de organizație pe care în acel moment puterea se gândea să-l înlocuiască cu comitetele democratice.

Prefacerile prin care trece în 1949 politica față de minorități a regimului comunist nu s-au limitat însă la forma de organizare a acestora. În anii 1948–1949 s-a produs o reelaborare a concepției partidului comunist din România cu privire la problema națională. După ce în primii ani postbelici partidul comunist s-a preocupat de câștigarea, pe orice cale, a sprijinului minorităților naționale, de care s-a folosit în luptele pentru obținerea puterii, în acel moment, după ce a ajuns să controleze deplin puterea în România, dar mai ales după crearea partidului unic (PMR), în februarie 1948, locul minorităților naționale în statul român este regândit. Partidul comunist renunță la acești tovarăși de drum, de care nu mai avea nevoie, și încearcă să elaboreze un concept al politicii față de minoritățile naționale

⁴² „Țigani în general stau ostil față de o organizație țigănească. În urma suferințelor lor din trecutul apropiat (persecuțiile în timpul guvernării Antonescu), ca și în urma antițigănistului ei preferă să nu fie considerați țigani.” – *ibidem*, f. 6.

⁴³ Astfel, Comitetul Democratic al Populației Albaneze din România a fost creat prin transformarea Uniunii Populare Albaneze (în 1950); Comitetul Democratic al Populației Armene din România, prin transformarea Frontului Armeniei (1950); Comitetul Democratic al Populației Sârbe din România, prin transformarea Uniunii Asociațiilor Culturale Democratice Slave (1951).

care să corespundă „noii etape” în care se afla România populară⁴⁴. Interesele tactice care anterior au ghidat politica față de minorități sunt înlocuite cu formulări decupate din ideologia marxist-leninistă.

Începutul acestui efort de reelaborare îl face Plenara a doua a CC al PMR din 10–11 iunie 1948, care a adoptat o rezoluție ce reprezintă un prim program pe care partidul îl formulează în chestiunea minorităților naționale⁴⁵. În vederea elaborării unei politici în domeniu, în 1948 s-a constituit o comisie de partid pentru soluționarea problemei naționale. Aceasta a alcătuit în cursul anilor 1948 și 1949 mai multe materiale.

Rezoluția Biroului Politic al CC al PMR în chestiunea națională din decembrie 1948 este una elaborată și ea discută pe rând situația diferitelor naționalități conlocuitoare: maghiari, evrei, germani, ruși și ucraineni, bulgari, sârbi, greci, albanezi și turci⁴⁶. Se pornește aici de la premisa că „regimul democratic a creat condițiile de dezvoltare și de propășire economică, socială, politică și națională atât pentru poporul român, cât și pentru naționalitățile conlocuitoare”. Se spune că „rezolvarea chestiunii naționale este o sarcină principală a politicii proletariului” și că „trebuie asigurată participarea tuturor naționalităților alături de poporul român pentru întărirea R.P.R. și cimentată unitatea de luptă a poporului muncitor pentru lichidarea influenței naționaliste, șoviniste, antisemite a claselor exploatoare”. Ca un element de noutate, se invocă aici lupta de clasă și analiza situației la nivelul diferitelor minorități este făcută prin prisma acestui criteriu. Astfel, minoritățile naționale sunt introduse și ele în retorica ideologică a acelei vremi. Bineînțeles, este invocat modelul sovietic de rezolvare a problemei naționale.

Și în 1949 s-a discutat în mai multe rânduri în CC al PMR chestiunea națională. O reevaluare a acesteia se face în 1953. În ianuarie acel an Biroul Politic a ajuns la concluzia că PMR a rezolvat problema națională „în spiritul internaționalismului proletar”, astfel încât nu mai era necesară existența organizațiilor naționalităților conlocuitoare. Cum se spune în hotărârea luată de CC al PMR, aceste organizații se izolaseră de partid și unele dintre ele deveniseră chiar o „armă a imperialismului”. În plus, menținerea organizațiilor minoritare constituia

⁴⁴ Acesta este un aspect puțin studiat al politicii în domeniul minorităților naționale din România, lucru explicabil în condițiile în care arhiva CC al PCR este accesibilă cercetării doar de câțiva ani. Notăm două studii pe această temă, referitoare la minoritățile evreiască și germană: Mioara Anton, *Majoritari și minoritari. PMR și problema evreiască*, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, V, 2006, p. 57–74; Eadem, *PMR și problema naționalităților conlocuitoare. Statutul minorității germane în stalinism (1948–1953)*, ibidem, VI, 2007, p. 84–94.

⁴⁵ Textul rezoluției: *Rezoluția Plenarei a Doua a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român (10–11 iunie 1948)*, [București], [1948]. Important este însă „Planul de prelucrare a Rezoluției Plenarei a II-a a Comitetului Central al PMR”: ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar 90/1948. Mioara Anton, *Majoritari și minoritari*, p. 66; Eadem, *PMR și problema naționalităților*, p. 89–90.

⁴⁶ *Rezoluția Biroului Politic al C.C. al P.M.R. în chestiunea națională*, [București], 1948.

o piedică pentru deplina integrare a minorităților în structurile statului democrat. În consecință, comitetele democratice ale minorităților naționale recunoscute s-au „autodizolvat” (au fost desființate), atribuțiile acestora fiind preluate de sfaturile populare⁴⁷.

PRECIZAREA POLITICII FAȚĂ DE ROMI, 1949

Modul în care a evoluat politica statului român față de minoritățile naționale în anii 1948–1953 nu a avut cum să nu influențeze percepția cu privire la populația romă (țigănească).

O primă evaluare în privința romilor (țiganilor) a fost făcută în 1949, după ce administrația de partid și de stat a respins propunerea creării Uniunii Populare a Romilor. În acel an CC al PMR a redactat un material care se ocupa în mod special de romi, cu titlul *Problema țiganilor din Republica Populară Română*⁴⁸. Acest studiu face un bilanț al situației în care se aflau romii, sub aspect demografic, economic, social etc., fără a oferi însă prea multe informații, deoarece datele disponibile despre această populație erau foarte puține. Se vede însă de aici preocuparea pentru aspectele ținând de „integrarea în producție” a romilor, alfabetizarea lor, lichidarea rămășițelor organizării tribale etc.

Documentul se încheie cu un șir de recomandări: „Concluziile, pe care le putem trage din aceste puține elemente cunoscute, cu ajutorul exemplului sovietic, pentru munca noastră în viitor pentru această problemă sunt următoarele: / 1. Problema țigănească este în primul rând o problemă socială; / 2. Țiganii încadrați în muncă, care vorbesc limba populației cu care conviețuiesc și care-și trimit copiii în școlile respective, care deci trec printr-un proces de asimilare, nu constituiesc o preocupare decât în măsura ridicării nivelului lor cultural (alfabetizare, educație de igienă, asistență socială), și lupta împotriva naționalismului burghez care prin menținerea vechilor prejudecăți împiedică procesul de înfrățire între această populație și celelalte naționalități conlocuitoare; / 3. Trebuie cercetată situația țiganilor împroprietăriți prin reforma agrară (aproape 20.000 de țigani au fost împroprietăriți în județele locuite de naționalități conlocuitoare, cum se vede în anexă); / 4. Cu ocazia deplasărilor pe teren trebuie cercetată situația țiganilor și trebuie întocmită o statistică a țiganilor neîncadrați în muncă, a țiganilor nomazi în general; / 5. *Problema principală o constituie problema țiganilor nomazi, cortorari, seminomazi, eliberarea lor de sub influența despotică a bulibașilor, a vătafilor; va necesita aplicarea măsurilor pe care le indică exemplul sovietic.*” (subl. în original)⁴⁹

⁴⁷ Mircea Chirițoiu, *Minoritățile – „armă a imperialismului”*. Ședința Biroului Politic din 14 ianuarie 1953, în „Magazin istoric”, 33, 1999, nr. 11, p. 50–52; Mioara Anton, *Majoritari și minoritari*, p. 72; Eadem, *PMR și problema minorităților*, p. 92–94.

⁴⁸ ANIC, fond CC al PCR – Secția Organizatorică, dosar 93/1949, f. 1–8.

⁴⁹ Ibidem, f. 7. Acest citat este reprodus și în *Raport final*, p. 294.

Cum se vede, în materialul menționat țigani (romii) sunt văzuți ca o minoritate socială, iar nu una etnică, și măsurile preconizate merg pe această idee. Concepția respectivă venea în prelungirea unei tradiții a administrației românești, care, de la emanciparea țiganilor din sclavie, la mijlocul secolului al XIX-lea, și până în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial, i-a tratat pe țigani mai degrabă ca pe un grup social marginal. Desigur, un rol în construirea acestei concepții l-a avut poziția socială pe care țigani o dețineau în satele românești. Procesul masiv de asimilare lingvistică și etnică desfășurat atunci a oferit un alt argument.

Autoritățile comuniste au preluat această viziune cu privire la „problema țiganilor”, romii fiind percepuți ca elemente alogene ce trebuiau românizate, în condițiile în care identitatea lor era asimilată unei culturi a sărăciei și a subdezvoltării. Regimul comunist a promovat astfel o politică asimilaționistă față de romi.

Materialul din 1949 urmărește preluarea modelului sovietic în ceea ce privește abordarea chestiunii țiganilor. El trece în revistă pe scurt „ceea ce reiese din studiul sovietic în legătură cu rezolvarea problemei țiganilor”, constatând cu satisfacție că istoria și evoluția socială a țiganilor în Rusia și în România în ultimul secol este identică⁵⁰. Or, în momentul 1949, în URSS țigani nu mai constituiau o minoritate națională în adevăratul sens al termenului. Romii nu corespundeau definiției date de Stalin minorității naționale. Autoritățile române nu puteau recunoaște o minoritate romă în condițiile în care Uniunea Sovietică nu făcuse acest lucru.

Din 1949 și până în 1989, pentru autoritățile române țigani (romii) au constituit o problemă socială și chiar dacă în unele materiale ale administrației de stat și de partid romii sunt enumerați între populațiile minoritare⁵¹, măsurile preconizate în privința țiganilor sunt în esență de natură socială⁵².

CONCLUZII

La capătul acestui studiu privitor la politica față de romi a regimului comunist proaspăt instaurat în România, putem constata modul ambivalent în care a fost percepută această populație la nivelul administrației, dar și la nivelul opiniei publice: uneori ea era considerată o minoritate etnică, alteori era abordată ca o categorie socială. Atunci când, în 1948, autoritățile au trecut la implementarea în

⁵⁰ ANIC, fond CC al PCR – Secția Organizatorică, dosar 93/1949, f. 2–4.

⁵¹ De exemplu, într-un raport de 31 de pagini cu privire la minoritățile naționale, elaborat în 1951, romii sunt amintiți doar când este vorba de o măsură pe care și-o propun autoritățile: „13. Studiarea și găsirea unor soluții pentru rezolvarea justă politică și socială a problemei populației țigănești nomade și seminomade” – ibidem, dosar 174/1951, f. 69.

⁵² Despre romii în România în anii comunismului, v. Franz Rimmel, *Die Roma Rumäniens. Volk ohne Hinterland*, Wien, 1993, p. 74–83; Emmanuelle Pons, *Les Tsiganes en Roumanie: des citoyens à part entière?*, Paris, 1995, p. 31–54; V. Achim, *Țigani*, p. 153–163; *Raport final*, p. 390–394.

România a modelului comunist de societate, ele au sesizat că, în cazul romilor, au de-a face cu o populație complexă, cuprinzând grupuri foarte variate sub aspect cultural și socio-ocupational, care uneori nu aveau în comun decât numele de „țigani” care le era dat de populația majoritară. Așa se explică de ce, dacă în primii ani postbelici se părea că romii au început să fie tratați ca o minoritate etnică, mai târziu în acțiunea guvernului au prevalat criteriile sociale. Urmarea a fost că încercarea făcută de liderii romi, în anii 1948–1949, de a fi recunoscuți ca „naționalitate conlocuitoare” a eșuat.

Aceasta nu înseamnă însă că dacă romii ar fi fost recunoscuți ca naționalitate conlocuitoare problemele lor, care erau în primul rând de natură socială, și-ar fi găsit rezolvarea. Cert este că, în absența acestui statut, până în 1989 în România romii (țigani) nu au fost reprezentați ca minoritate națională la nivelul administrației de partid și de stat și nu au existat instituții care – în cadrul și în limitele statului comunist, desigur – să fi promovat interesele lor colective și să se fi ocupat special de problemele acestei populații. De asemenea, dată fiind această situație, în România în anii comunismului nu s-a putut crea o elită politică romă, la care să se fi putut raporta romii și care, după 1989, să fi putut asigura o reprezentare eficientă a intereselor populației rome.

THE ATTEMPT BY THE ROMA LIVING IN ROMANIA TO OBTAIN THE STATUS OF NATIONAL MINORITY (1948–1949)

Abstract

In Romania, in the first post-war years the new “democratic” authorities promoted a policy favorable to the ethnic minorities and the Communist Party used the minorities in its political struggle. This policy was aimed at the Roma (Gypsies) as well. The most important organization of this minority, i.e. the General Union of Roma in Romania (Uniunea Generală a Romilor din România, UGRR), founded in 1933, collaborated after 1945 with the new authorities and, to some extent, became an instrument of the power.

In 1948–1949, when the new regime elaborated its policy on ethnic minorities, the Roma leaders tried to obtain for the population they represented the status of national minority (“co-inhabitant nationality”). But their attempt failed. The authorities had no trust in the old leaders of UGRR, considered as compromised, and the new leaders after 1945 did not succeed to win the favour of the power. The policy on the Roma was determined not only by tactic considerations (such as establishing control over this population), but also by the desire of the communist regime in Romania to follow the Soviet policy on minorities, that didn’t consider Gypsies as a national minority in the true sense of the term. In December 1948, a resolution of the Politbureau of the Central

Committee of the Romanian Workers Party on the national problem, which laid the foundation for the policy of the new regime on ethnic minorities, denied the Roma the status of “co-inhabitant nationality.”

In early 1949, after the UGRR was dissolved on 25 January 1949, the Roma leaders tried to create the Popular Union of Roma (Uniunea Populară a Romilor, UPR). At that time, the other ethnic minorities had each an organization of this type, of course, under the control of the Communist Party. The Roma leaders requested the creation of UPR during a meeting with the Prime Minister Petru Groza. Despite the promises made on that occasion, the Roma did not obtain the status of national minority. The situation remained unchanged until the collapse of the communist regime in 1989.

